

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Hvordan går det med folks økonomi i koronatider?

Christian Poppe og Elaine Kempson

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 5 – 2020

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel Hvordan går det med folks økonomi i koronatider?	Antall sider 20	Dato 20.04.2020
Title	ISBN 978-82-7063-508-5	ISSN
Forfatter(e) Christian Poppe Elaine Kempson	Prosjektnummer 200661	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Forbruksforskningsinstituttet SIFO		
Sammendrag Denne rapporten omhandler resultater fra den første spørreundersøkelsen i en serie av surveyer om effekter av koronakrisen for folks privatøkonomi. Etter de første tre ukene er 8 prosent av husholdene — eller 192.000 hushold — i økonomiske vanskeligheter. Potensielt kan ytterligere 6 prosent (144.000 hushold) komme i lignende problemer de neste tre månedene, avhengig av utviklingen i norsk økonomi.		
Summary This report addresses the findings of the first survey of a series of surveys on the effects of the corona crisis on the households' finances. Three weeks after the lock-down, 8 percent of Norwegian households - or 192,000 units - are in financial difficulties. Potentially, another 6 percent (144,000 households) may face similar problems over the next three months, depending on developments in the Norwegian economy.		
Stikkord Hushold, privatøkonomi, korona-krise		
Keywords Households, household finances, Corona crisis		

Forord

Denne rapporten omhandler resultater fra den første spørreundersøkelsen i en serie av surveyer om effekter av koronakrisen for folks privatøkonomi. Tilsvarende undersøkelser gjennomføres også i Storbritannia. Vi takker Kantar/Gallup for godt samarbeid og rask gjennomføring.

Forsker Lisbet Berg (SIFO) har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, 20. april 2020

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – Storbyuniversitetet

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Hovedfunn	4
Problemgruppen	4
De utsatte	5
1. Innledning	7
Tidlige effekter	8
Mestring i tiden som kommer	8
2. Problemgruppen	10
Effekter av korona-krisen	10
Økonomisk bæreevne	10
Strategier for å få endene til å møtes	11
Framtidsutsikter	11
Hvem er de?	12
3. De utsatte	13
Effekter av korona-krisen	13
Økonomisk bæreevne	13
Strategier for å få endene til å møtes	14
Framtidsutsikter	14
Hvem er de?	15
Om surveyen	16
Tabeller	17

Hovedfunn

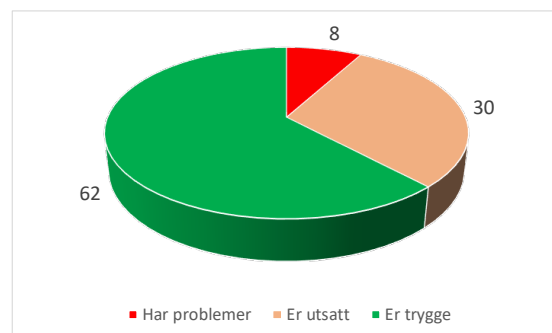
Tre uker etter at den norske regjeringen stengte ned landet, viser rundt 192 000 husstander (8 prosent av husholdene) tydelige tegn på økonomiske problemer. En del hadde antakelig i økonomiske vanskeligheter før pandemien satte inn. Likevel ser vi at omtrent halvparten av dem fikk et fall i husholdningens inntekter i løpet av mars. Dette indikerer at mange sliter med økonomiske problemer av nyere dato, eller har fått problemsituasjonen ytterligere forverret «over natten».

I tillegg kan ytterligere 144.000 husholdninger (6 prosent) komme i økonomiske vanskeligheter de kommende månedene, avhengig av hva som skjer i norsk økonomi fremover. Dette peker i retning av at behovet for økonomiske rådgivningstjenester er stort, og vil kunne bli enda større framover.

Dette er blant hovedfunnene i den første av en rekke surveyer som skal spore virkningene av korona-krisen på husholdenes økonomi. Surveyene gjennomføres parallelt i Norge og Storbritannia.

Ved hjelp av et sett med detaljerte spørsmål om økonomiske forhold, inkludert spørsmål om oppsparte midler som kan brukes til å håndtere økonomiske sjokk, har det vært mulig å dele opp den norske befolkningen i tre brede grupper. (Se figur). Mens seks av ti husstander (62 prosent) ikke viser noen tegn til økonomiske problemer og har nok sparepenger til å håndtere økonomiske sjokk framover, befinner tre av ti (30 prosent) seg i en utsatt økonomisk situasjon. Nesten én av ti (8 prosent) har økonomiske problemer allerede nå. Dette inkluderer de 3 prosentene av alle hushold som opplever de mest alvorlige problemsituasjonene. Vi finner ingen regionale forskjeller i disse fordelingene.

Figur 1 Økonomisk trygghet i Koronatider. Norge, april 2020.
N=1193

Problemgruppen

- 192 000 hushold (8 prosent) viser tydelige tegn til å være i økonomiske vanskeligheter. I disse husholdene bor det rundt 420.000 personer. Omtrent samtlige hushold i denne gruppen (95 prosent) sier de sliter med å betale regninger, hvorav en tredjedel hevder at det er en konstant hverdagsutfordring. Syv av ti (70 prosent) skylder for tiden penger pga. misligholdte regninger eller låneforpliktelser, og over én av åtte (13 prosent) har misligholdt tre eller flere krav.
- Denne gruppen har lavest inntekt. Selv om mange av dem trolig har slitt med en lav inntekt også før krisen, har de blitt hardt rammet av korona-krisen. Nesten halvparten (44 prosent) av dem har fått sine samlede inntekter redusert i løpet av mars måned — 18 prosent med så mye som en tredjedel eller mer.

- Mye av forklaringen på inntektsfallet ligger i at nesten 4 av 10 hushold i denne gruppen (37 prosent) har blitt rammet av permitteringer, og tre av ti av arbeidsløshet (28%). Sannsynligvis har ikke alle opplevd faktisk inntektsnedgang ennå, siden permitteringene og oppsigelsene vi her snakker om skjedde i løpet av mars måned. Likevel er dette svært alvorlig, både for nå-situasjonen og som potensiell årsak til ytterligere forverring i nær framtid.
- Få av dem hadde sparepenger å falle tilbake på da krisen satte inn. Fire av ti (44 prosent) sier at de ikke hadde oppsparte midler i det hele tatt, mens rundt halvparten (48 prosent) hadde mindre i sparing enn husholdningens månedsinntekt i februar. Kun 8 prosent hadde mer enn én månedsinntekt i oppsparte midler. De fleste som har hatt sparepenger har brukt av disse midlene for å holde seg flytende. Siden sparingen er relativt beskjeden, er det bare et tidsspørsmål før de går tomme.
- Mer bekymringsfullt er det at seks av ti (60 prosent) i denne gruppen har lånt penger for å kjøpe mat og andre nødvendig varer og tjenester i løpet av mars måned.
- Seks av ti (58 prosent) er usikre på hvordan økonomien vil utvikle seg de neste tre månedene. Til tross for at den økonomiske situasjonen allerede er problematisk for de fleste i denne gruppen, forventer én av ti (9 prosent) at det vil bli enda vanskeligere å betale regninger og overholde gjeldsforpliktelser de kommende tre månedene.
- Halvparten av dem (52 prosent) sover ikke godt om natten fordi de er bekymret for økonomien.
- Når alle disse faktorene tas i betraktning, er det tydelig at rundt en tredjedel i denne gruppen var i svært alvorlige økonomiske vanskeligheter og har et reelt behov for råd og veiledning til å håndtere de økonomiske utfordringene. De resterende to tredjedelene trenger trolig også bistand til å forhindre at situasjonen forverres ytterligere. Likevel har bare drøyt én av ti i denne gruppen kontaktet Nav direkte om den økonomiske situasjonen som har oppstått. Det er riktignok ikke vanlig å henvende seg til Nav før det står riktig ille til. Men i disse tider er det viktig å peke på at tilbudet om økonomisk rådgivning er mangelfullt i Norge og at det særlig er behov for forebyggende tjenester på digitale plattformer kombinert med rådgivning via chat og telefon.

De utsatte

- Denne gruppen består av rundt 720 000 husholdninger (30 prosent av husholdene i Norge). I disse husholdene bor det nesten 1.6 millioner mennesker. Generelt er disse husholdene langt bedre stilt enn problemgruppen. Likevel sier tre av ti at de av og til sliter med å betale regninger. Videre skylder én av ti (11 prosent) penger pga. manglende regningsbetaling og/eller mislighold av gjeldsforpliktelser. En fjerdedel av dem (24 prosent) har allerede blitt påført et fall i husholdinntekten, inkludert én av ti (10 prosent) som har opplevd at inntektene har falt med en tredjedel eller mer.
- Det er et stort mindretall i denne gruppen som er rammet av korona-krisen - mange flere enn i gruppen av helt trygge. En fjerdedel av dem (24 prosent) fikk husholdinntekten redusert i mars — én av ti med en tredjedel eller mer. En vesentlig del av forklaringen ligger i at 14% av disse husholdene ble rammet av arbeidsløshet i denne perioden. Videre har to av 10 av de utsatte husholdene fått destabilisert

inntektssituasjonen gjennom permitteringer, uten at dette foreløpig har påført dem et direkte inntektstap.

- Det som særlig skiller de utsatte fra de trygge er deres potensielle eksponering for økonomiske vanskeligheter de kommende månedene.
- To av ti (19 prosent) har ingen sparepenger i det hele tatt, og ytterligere tre av ti (31 prosent) har oppsparte midler tilsvarende månedsinntekten i februar eller mindre enn. Mange av de som har sparepenger trekker på disse midlene for å få endene til å møtes.
- I underkant av to av ti (18 prosent) i denne gruppen er usikre på hvordan økonomien vil utvikle seg de neste tre månedene, og nesten en fjerdedel (24 prosent) regner med at det vil bli vanskeligere å betale regninger og overholde gjeldsforpliktelser fremover. Én av åtte (12 prosent) har allerede måttet låne til mat og andre levekostnader.
- I en samlet vurdering av tallmaterialet anslår vi at opptil en femtedel av husholdningene i denne gruppen (144.000 totalt) potensielt kan komme til å få økonomiske vanskeligheter de kommende månedene, avhengig av hva som skjer med økonomien. Dette vil selvsagt også kunne øke behovet for økonomiske rådgivningstjenester i tiden som kommer.

1. Innledning

Den 12 mars 2020 ble Norge stengt ned. Dette ga seg umiddelbart utslag i stengte bedrifter, oppsigelser og permitteringer. Ved utgangen av mars var over 400.000 personer registrert som arbeidssøkere hos Nav: 301.000 helt ledige, 13.000 på tiltak og 97.000 delvis ledige. Siden februar har det vært en økning i antall helt ledige på 360 prosent. Veksten var særlig stor i de to første ukene etter nedstengingen. Omtrent 9 av 10 nye arbeidssøkere oppgir permittering (og ikke arbeidsløshet) som grunn. Ved inngangen til april hadde Nav mottatt 304.137 søknader om dagpenger ved permittering.¹ Selv om tiltakene mot korona-viruset har rammet noen næringer sterkere enn andre, er det ringvirkninger til hele den norske økonomien (kilde: Nav)².

Denne rapporten undersøker de tidligste konsekvensene av korona-krisen for folks privatøkonomi. Analysene er basert på en landsomfattende spørreundersøkelse. Datainnsamlingen ble foretatt mellom 1. og 6. april, altså knappe tre uker etter at nedstengingen av Norge fant sted og like etter at den største økningen av antall permitterte og arbeidsløse siden andre verdenskrig var et faktum. Dette er den første spørreundersøkelsen i en serie av målinger av økonomiske konsekvenser på husholdsnivå. Datainnsamlingen vil m.a.o. gjentas med jevne mellomrom. Den skjer dessuten i tospann med tilsvarende surveyer i Storbritannia. Etter hvert vil det altså foreligge direkte sammenlignbare data fra disse to landene. Vi arbeider også med å få tilsvarende data samlet inn i andre land.

Generelt vet vi fra erfaringer med andre kriser at det kan ta tre måneder eller mer før vi ser målbare effekter på husholdsnivå. Slik er det ikke med koronakrisen. Dette er ikke en finanskrisen med effekter som brer seg snikende og rammer spesifikke grupper med forbindelser til spesielle deler av økonomien først. Det er heller ikke en gjeldskrise som den vi hadde tidlig i 1990-årene, som primært var en bankkrise og som først og fremst rammet boligeiere med høye gjeldsforpliktelse. Den foreliggende krisen er imidlertid primært en helsekrise som medfører at store deler av produksjonslivet må stenges ned. Dermed rammer den potensielt både bredere, og sannsynligvis også raskere, enn andre kriser vi har sett siden økonomien ble liberalisert på 1980-tallet.

I et slikt bilde kan vi i utgangspunktet tenke oss at korona-krisen vil påvirke husholdene gjennom tre mekanismer. For det første vil hushold som allerede er økonomisk sårbare sannsynligvis rammes raskt og hardt. Dette omfatter grupper som allerede sliter i motbakke, eller som mangler økonomiske buffere og andre ressurser til å håndtere uforutsette hendelser, eller som av andre grunner rammes alvorlig (f.eks. ved at begge hovedpersonenes inntektsgrunnlag destabiliseres gjennom oppsigelser og permitteringer). For det andre tenker vi oss at krisen skaper et potensiale i deler av befolkningen for å komme i økonomiske vanskeligheter på et senere tidspunkt og innenfor en tidsramme som ikke ligger mer enn en måned eller to fram i tid. Dette vil omfatte hushold som har noen buffere og andre ressurser til å stå imot de umiddelbare følgene av krisen, men som ikke har tilstrekkelig med midler til å

¹ <https://e24.no/spesial/2020/coronaviruset/permutteringer>

² <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/nyheter/mer-enn-400-000-registrert-som-arbeidssokere-hos-nav>

holde hodet over vannet over lengre tid. For det tredje er det åpenbart at korona-krisen vil ha mer langsiktige virkninger. F.eks. vet vi lite om hvor lenge krisetilstandene vil vare, og heller ikke hvordan arbeidsmarkedet vil se ut når krisen er over, særlig for svake grupper som lavutdannede og personer med ulike helseutfordringer. Allerede nå ser vi vekst i konkurser og nedbygging av enkelte næringer som neppe vil ta seg opp med det første. Dessuten vil nedgangen i finansmarkedene og lavere investeringer i oljebransjen trolig kunne ha betydning for folks pensjoner på mellomlang og lang sikt.

De foreliggende dataene kan selvsagt ikke si oss så mye om slike langtidsvirkninger. Men både umiddelbare effekter og potensialet for at flere trekkes inn i økonomiske problemer på kort sikt lar seg identifisere allerede nå.

Tidlige effekter

Generelt viser analysene av tallmaterialet at korona-krisen har hatt noen tidlige effekter som setter den i en særstilling i forhold til mange andre kriser. En av dem er at 6 prosent av husholdene har blitt påført et inntektsbortfall på mer enn en tredjedel av husholdinntekten i februar. Ytterligere 10 prosent rapporterer om mindre kraftige inntektsreduksjoner. Videre har minst én hovedperson i 16 prosent av landets hushold blitt permittert. Siden staten foreløpig (inntil 20. april) garanterer for full lønn har ikke dette foreløpig påført dem det gjelder en reell inntektsnedgang. Det må vi derimot anta har skjedd med de 9 prosentene av husholdene som har blitt rammet av oppsigelser og arbeidsløshet. Det spesielle ved permitteringen og oppsigelsene er det store omfanget i løpet av bare et par ukers tid. Som en konsekvens av dette har mange hushold måttet bruke av oppsparte midler for å klare seg. Dataene viser at en av ti hushold ikke har sparepenger i det hele tatt, og at to av ti har mindre enn en månedsinntekt i sparepenger. Det betyr at evnen til å håndtere inntektssjokk er tidsbegrenset i store deler av befolkningen. Mange frykter at den økonomiske situasjonen vil forverres de neste tre månedene. 13 prosent sier de sover dårlig om natten fordi de bekymrer seg over egen økonomi.

Mestring i tiden som kommer

Husholdenes mestring av den økonomiske siden av korona-krisen avhenger av særlig tre systemfaktorer. Den ene er statens krisetiltak. Det brukes for tiden mye av fellesskapets ressurser på å sikre arbeidsplassene gjennom ulike støttepakker til ulike næringer. Det er bra, og vil gi gevinster på sikt. Av umiddelbar betydning er imidlertid statens garanti av lønningene til de som blir permittert. Vi tror det er avgjørende for mange at den garantien forlenges utover 20 april. Dette ikke minst fordi mange norske hushold har mye gjeld.

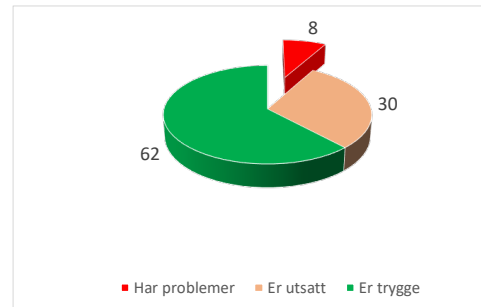
En annen systemfaktor er bankenes evne og vilje til å inngå betalingsplaner med hushold som ikke lenger har inntekter til å håndtere sine låneforpliktelser. Her er det særlig avdragsfrihet som er viktig. De foreliggende dataene tyder på at bankene til nå har vært svært imøtekommende, og at husholdenes tillit til at bankene vil hjelpe dem hvis de får problemer, er høy. Et godt klima for å finne gode løsninger er viktig ikke bare for husholdenes likviditet, men også for å bevare tilliten til viktige samfunnsinstitusjoner, herunder banknæringen.

Den tredje faktoren vi ønsker å peke på, er tilbudet av økonomiske rådgivningstjenester. Behovet for å få hjelp av en økonomisk rådgiver vil etter all sannsynlighet bare øke i tiden som kommer. Nav er for tiden — av forståelige grunner — sterkt overbelastet pga. de mange nye arbeidssøkerne. Men kommunene må ikke glemme at de har plikt til å yte råd og veiledning til sine innbyggere, herunder også økonomisk rådgivning. Når det er sagt, er det svært viktig å peke på at beredskapen på dette området er lav, og at tjenestetilbudet var mangelfullt allerede før korona-krisen slo inn. Tjenesten må moderniseres og bl.a. bygges ut på nye digitale plattformer (med støtte på chat og telefon til de som trenger det) slik at folk i større grad kan hjelpe seg selv og dermed forebygge at problemene eskalerer.

2. Problemgruppen

Problemgruppen utgjøres av 8 prosent av husholdene, eller i underkant av 192 000 husstander. Her bor det rundt 420.000 personer. Hele denne gruppen av hushold viser tegn til at de har økonomiske problemer. For omtrent en tredjedel av dem ser det ganske ganske alvorlig ut. Et mislighold på i gjennomsnitt tre

regningstyper/kredittforpliktelser indikerer at de har behov for økonomisk rådgivning. Likevel hadde bare 14 prosent av dem søkt hjelp fra Nav. Mens situasjonen for de resterende to tredjedelene ikke er like alvorlig, sliter de med å betale regninger, bruker kredittkort og låner penger for å kjøpe mat og dekke andre nødvendige utgifter. En del av problemgruppen var antakelig i økonomiske vanskeligheter før pandemien satte inn. Likevel ser vi at omtrent halvparten av dem fikk et fall i husholdningens inntekter i løpet av mars. Dette indikerer at mange sliter med økonomiske problemer av nyere dato, eller har fått problemsituasjonen ytterligere forverret «over natten».

Effekter av korona-krisen

Effektene av korona-krisen var tydeligst i denne gruppen av hushold. Omtrent halvparten av dem (46 prosent) har fått reduserte inntekter i løpet av mars, og nesten én av ti (18 prosent) er blitt påført et fall i inntekten på en tredjedel eller mer.

Totalt har tre av ti hushold i problemgruppen (28 prosent) fått destabilisert inntektssituasjonen gjennom permitteringer. Siden staten garanterer for full lønn fram til 20. april, hadde ikke dette ført til noe direkte inntektstap på intervju tidspunktet. Når det derimot gjelder oppsigelser og arbeidsløshet, som har rammet fire av ti hushold i problemgruppen, er betydelige inntektsreduksjoner et faktum.

Økonomisk bæreevne

Drøyt halvparten av denne gruppen hushold vurderer sin økonomiske situasjon som dårlig (54 prosent), og en nesten like stor andel sliter med å kjøpe mat og dekke nødvendige utgifter (52 prosent).

Nesten samtlige (95 prosent) sliter med å betale regninger. Tre av ti (30 prosent) sier det er et konstant problem. Syv av ti (70 prosent) skylder i dag penger pga. manglende innbetalinger på regninger eller lån/kreditt, og over en av åtte (13 prosent) har misligholdt tre eller flere slike forpliktelser.

De oftest misligholdte forpliktelsene er kredittkort (41 prosent), boutgifter (boliglån 13 prosent, husleie 7 prosent) og andre regninger (27 prosent). Dessuten har en vesentlig andel i problemgruppen misligholdt forpliktelser knyttet til forbrukslån (23 prosent).

I denne gruppen finner vi den laveste medianinntekten for hushold (500.000 kroner i året, før krisen satte inn). Som nevnt ovenfor har halvparten av dem (46 prosent) blitt påført reduksjoner i inntektene i løpet av mars. For nesten to av ti (18 prosent) er reduksjonen større enn én tredjedel av inntekten de hadde i februar.

Nesten halvparten (44 prosent) av husholdene i problemgruppen hadde ikke sparepenger å falle tilbake på da krisen satte inn.

Strategier for å få endene til å møtes

Én av fire hushold (43 prosent) i problemgruppen sier at de har brukt sparepenger for å få endene til å møtes i mars. Men mengden oppsparte midler er relativt beskjeden. Kun 8 prosent hadde mer enn én månedsinntekt i oppsparte midler da krisen kom.

Seks av ti (60 prosent) av husholdene i problemgruppen har lånt penger for å kjøpe mat og andre nødvendigheter i løpet av mars måned.

Det er også tegn på at mange har økt kredittkortgjelden. Nesten seks av ti (57 prosent) har enten ikke betalt inn noe ved forfall eller kun minimumsbeløpet på to eller flere kort. Ytterligere to av ti (19 prosent) betalte inn mer enn minimum, men ikke hele det skyldige beløpet, på tre eller flere kredittkort. Dermed er noe av gjelden innfridd. Likevel tyder denne praksisen på en uheldig sjonglering med flere kredittkilder for å holde seg flytende.

Én av tre hushold i problemgruppen har kontaktet minst én kreditor for å få til en betalingsløsning fordi de for tiden har økonomiske problemer. Tallmaterialet tyder på at kreditorsiden er relativt imøtekommende. Åtte av ti (82% av de som ar henvendt seg til kreditorene) har fått en slik avtale med minst én kreditor. På den annen side har en tredjedel fått avslag, mens en like stor andel venter på svar.

14 prosent av husholdene i problemgruppen har tatt kontakt med Nav eller ringt Navs økonomirådtelefon i forbindelse med sin nåværende økonomiske situasjon.

Framtidsutsikter

Over halvparten av husholdene i problemgruppen (58 prosent) er usikre på hvordan deres økonomiske situasjon vil utvikle seg de neste tre månedene. Ytterligere 16 prosent stilte seg nøytrale (verken/eller) i spørsmålet om sin egen økonomiske framtid.

Halvparten av dem (52 prosent) sier at de ikke sover godt på grunn av økonomien, og andelen øker til åtte av ti blant den tredjedelen i denne gruppen som har de største problemene.

Tatt i betraktning at halvparten av dem har blitt påført reduserte inntekter — to av ti med så mye som en tredjedel eller mer — er det sannsynlig at den økonomiske situasjonen vil forverres ytterligere i tiden som kommer. Én av ti (9 prosent) hevder da også at det vil bli enda vanskeligere å betale regninger de neste tre månedene.

Som nevnt ovenfor, har nesten ingen i problemgruppen noen økonomisk buffer å trekke på i situasjonen som har oppstått. Ni av ti (90 prosent) hadde ingenting eller mindre enn én måneds inntekt i sparepenger ved inngangen til mars måned.

Blant de som har beholdt inntekten eller fått dem redusert med mindre enn en tredjedel (82 prosent), mener fire av ti at de kun kan holde seg flytende i én måned eller mindre før de må låne penger til livets opphold. Resten av dem kan klare seg i en lengre periode.

Den tilsvarende situasjonen er noe tyngre blant de som har blitt påført inntektstap tilsvarende en tredjedel av februar-inntekten eller mer. Her er det nesten fem av ti (47 prosent) som sier de bare kan klare seg i én måned eller mindre uten å låne.

Sett under ett er inntektsbortfallet i problemgruppen dramatisk i den forstand at mange vil komme i en forverret økonomisk situasjon i løpet av relativt kort tid hvis ikke situasjonen raskt endres til det bedre.

Hvem er de?

Det er viktig å merke seg at problemgruppen er spredt over alle geografiske regioner i Norge og ikke er overrepresentert i noen av dem.

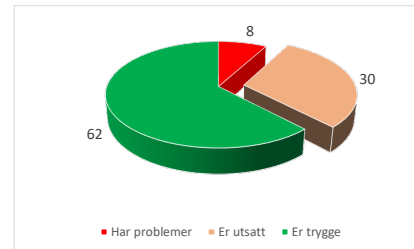
Problemgruppen omfatter folk i alle aldre, men har likevel den laveste median-alderen av de tre befolkningssegmentene. Det betyr at de økonomiske konsekvensene av koronapandemien særlig rammer yngre hushold.

Én av fire respondenter i problemgruppen (42 prosent) lever i én-personhushold. Andelen enslige forsørgere er også noe høyere i problemgruppen enn i de andre befolkningssegmentene.

Som forventet er problemgruppen preget av et større innslag av hushold som helt eller delvis hadde arbeidsløshetsstrygd eller andre trygder/stønader som inntektskilde før pandemien gjorde sitt inntog. Likevel var halvparten i heltids- eller deltidsarbeid på det tidspunktet. Vi kan også legge merke til at 19 prosent i problemgruppen hadde inntekter fra det vi kan kalle delingsøkonomien. Det betyr at mange hadde usikre arbeidskontrakter før krisen satte inn.

3. De utsatte

Dette segmentet består av rundt 720 000 hushold (30 prosent av det totale antall husstander i Norge). Her bor det nesten 1.6 millioner mennesker. Hovedinntrykket er at de fleste av disse husholdene foreløpig ikke befinner seg i store økonomiske vanskeligheter. Men de utmerker seg med manglende økonomiske reserver og en potensiell eksponering for økonomiske problemer i tiden som kommer. Vi anslår at en av fem (144 000 eller 6 prosent av alle husstander) vil kunne komme i økonomiske vanskeligheter i løpet av de neste tre månedene.

Effekter av korona-krisen

Et stort mindretall av de utsatte husholdningene er blitt rammet av korona-krisen — mange flere enn i gruppen av trygge som stort sett ikke er påvirket. En fjerdedel av de utsatte husholdene (24 prosent) er blitt påført et inntektsfall siden begynnelsen av mars — én av ti med så mye som en tredjedel av februar-inntekten eller mer.

Én av ti hushold i denne gruppen har mistet deler eller hele inntektsgrunnlaget gjennom oppsigelse og arbeidsløshet, mens ytterligere 18 prosent av husholdene er blitt rammet gjennom permitteringer. Her ligger konsekvensene i form av reduserte inntekter ennå noe fram i tid, avhengig av om regjeringen forlenger garantien om full lønn for permitterte etter 20 april eller ikke.

Økonomisk bæreevne

Knapt noen av dem (2 prosent) sier at de har problemer med å betale for mat og andre daglige utgifter, selv om tre av ti oppgir at de sliter med regningsbetaling fra tid til annen. Videre skylder én av ti (11 prosent) for tiden penger fordi de har misligholdt regninger og/eller kredittforpliktelser.

De vanligste misligholdte kravene i denne gruppen var kredittkort (5 prosent), usikrede lån (4 prosent), boliglån (3 prosent), husleie (1 prosent), og andre regninger (3 prosent).

Husholdene i den utsatte gruppen hadde en samlet årsinntekt på rundt 700.000 kroner før krisen satte inn. En fjerdedel av dem (24 prosent) har siden da hatt et inntektsbortfall. For 10 prosent av dem har reduksjonen vært på mer enn en tredjedel av deres tidligere månedsinntekt.

På spørsmål om hvordan de vil kunne håndtere en uventet regning tilsvarende en månedsinntekt svarer to tredjedeler av de utsatte husholdene (69 prosent) at de hadde måttet låne deler (56 prosent) eller hele (13 prosent) beløpet.

Strategier for å få endene til å møtes

Én av åtte utsatte hushold (81 prosent) har hatt sparepenger å falle tilbake på. Rundt én fjerdedel (23 prosent) har brukt av sparepengene i mars for å få endene til å møtes. På den annen side har 19 prosent ikke hatt oppsparte midler å falle tilbake på i det hele tatt.

Relativt få utsatte hushold baserer seg på kreditt. Likevel sier et mindretall at de hadde lånt penger for å kjøpe mat og annet nødvendighet de siste fire ukene (12 prosent). Videre har 15 prosent ikke betalt inn noe på kredittkortene ved siste forfall, eller kun minimumsbeløpet på to eller flere kort.

Omtrent én av 10 (8 prosent) av de utsatte husholdene har kontaktet minst én kreditor for å få til en betalingsløsning fordi de for tiden har økonomiske problemer. Tallmaterialet tyder på at kreditorsiden er relativt imøtekommende. Ni av ti (91% av de som er henvendt seg til kreditorene) har fått en slik avtale med minst én kreditor. Bare 4 prosent har fått avslag, mens 8 prosent venter på svar.

Rundt 6 prosent har tatt kontakt med Nav eller ringt Navs økonomirådtelefon i forbindelse med sin nåværende økonomiske situasjon. Dette er halvparten av den tilsvarende andelen i problemgruppen.

Framtidsutsikter

Det som særlig kjennetegnet denne gruppen av hushold, er deres potensielle eksponering for å komme i økonomiske vanskeligheter i løpet av de kommende månedene.

To av ti (19 prosent) har ikke sparepenger i det hele tatt, mens ytterligere tre av ti (31 prosent) har oppsparte midler tilsvarende en måned av husholdinntekten i februar eller mindre. Bare én av ti (11 prosent) har mer i sparepenger enn seks månedsinntekter.

Noen av de med sparepenger har måttet bruke av dem de siste fire ukene for å holde seg flytende. Det gjelder litt i underkant av tre av ti (28 prosent) utsatte hushold.

I underkant av to av ti (18 prosent) er usikre på økonomien de neste tre månedene. Omtrent en like stor andel (23 prosent) svarte verken/eller på dette spørsmålet. Én av fire har imidlertid tillit til at banken vil hjelpe hvis de kommer i vanskeligheter.

Nesten halvparten av dem (44 prosent) mener at det vil bli vanskeligere å betale regninger i tiden som kommer. Men i motsatt til problemgruppen, hvor mange hevdet at dette vil bli en konstant hverdagsutfordring, handler regningsutfordringene stort sett om vanskeligheter fra tid til annen for de utsatte husholdene.

Blant de som har opplevd et bortfall i månedsinntekten på en tredjedel eller mer, sier 2 prosent at de kun kan klare seg i én måned eller mindre uten å låne, bare 2 prosent. Resten mener de kan klare seg vesentlig lenger uten å måtte låne for å få endene til å møtes.

Når vi ser på denne gruppens fremtidige forventninger og betydningen av inntektsendringer under ett, anslår vi at én av fem utsatte hushold, eller rundt 6 prosent av alle hushold i Norge, har et potensial for å få økonomiske problemer de neste tre månedene.

Hvem er de?

Familiesammensetning: gruppen av utsatte hushold består av 23 prosent enslige og 8 prosent enslige forsørgere. Resten er par med og uten barn.

Aldersmessig plasserer gruppen av utsatte hushold seg mellom problemgruppen og de trygge, med en median alder på 50 år. I motsetning til problemgruppen, hvor det er mange yngre hushold, befinner de utsatte seg typisk midt i livsløpet.

Når det gjelder tilknytning til arbeidsmarkedet, var 60 prosent av respondentene i denne gruppen av utsatte hushold enten heltids- eller deltidsansatte da pandemien satte inn. Ytterligere 13 prosent var pensjonister. Vi kan også legge merke til at til sammen 13 prosent enten var arbeidsløse eller hadde annen trygd som hovedinntekt før krisen satte inn. Dette er halvparten av den tilsvarende andelen i problemgruppen. Dessuten er det en vesentlig lavere andel med tilknytning til delingsøkonomien. I sum betyr dette at de utsatte husholdene hadde et mye bedre utgangspunkt for å håndtere krisen enn det problemgruppen hadde.

Vi finner ingen geografiske forskjeller i utbredelsen av utsatte hushold.

Om surveyen

Surveyen ble gjennomført av Gallup i perioden 1 april og 6 april. Utvalget består av 1193 respondenter rekruttert tilfeldig fra Gallups web-panel. Surveyen ble gjennomført online. Analysegrunnlaget er personer som har ansvar for husholdets økonomi. Respondenter under 30 år som bor hjemme hos sine foreldre er tatt ut av analysene. Det samme gjelder de som kun har ansvar for egen økonomi og som dermed ikke er involvert i husholdets økonomiske beslutninger.

Segmenteringen av husholdene i tre kategorier er basert på skårer fra en prinsippal faktoranalyse av sju survey-spørsmål som dekker i hvilken grad husholdene overholder sine økonomiske forpliktelser og hvilke ressurser de har for å håndtere et økonomisk sjokk.

Estimeringen av andelen av befolkningen som er *'utsatt'* var også basert på skårer fra prinsippal faktoranalyse. Denne analysen er basert på ett survey-spørsmål om i hvilken grad de har blitt utsatt for økonomiske sjokk i løpet av de siste fire ukene, og to spørsmål om deres forventninger til hvordan de vil kunne overholde sine økonomiske forpliktelser de neste tre månedene.

Tabeller

Tabell 1 Den nåværende økonomiske situasjonen. Hushold. Prosent (hvis ikke annet er oppgitt). Vektet. Norge, mars/april 2020. N=1193.¹

	Har problemer	Er utsatt	Er trygg	Alle
<i>Prosent hushold</i>	8	30	62	100
<i>Den nåværende situasjonen er dårlig (a2)²</i>	54	6	1	7
<i>Sover dårlig om natten pga. Økonomiske bekymringer (bekymret)³</i>	52	15	1	13
<i>Husholdet sliter med å betale mat og andre nødvendige utgifter (b3)³</i>	48	2	0	5
NÅVÆRENDE EVNE TIL Å BETALE REGNINGER/GJELDSFORPLIKTELSE (MARS 2020) (b18)				
<i>Et konstant problem</i>	31	0	0	3
<i>Vanskelig fra tid til annen</i>	64	29	0	14
<i>Uten vanskelighet</i>	5	71	100	83
<i>Skylder penger på én regningstype/gjeldsforpliktelse (b19_dum)</i>	70	11	2	11
<i>Betalingsproblemer: husleie/fellesutgifter (betprob_rent)</i>	7	1	0	1
<i>Betalingsproblemer: regninger (unntatt husleie) (betprob_r3)</i>	27	3	0	3
<i>Betalingsproblemer: boliglån (m_prob)</i>	13	3	1	3
<i>Betalingsproblemer: forbrukslån/billån (gprob)</i>	23	4	1	3
<i>Betalingsproblemer: kredittkort (betprob_card)</i>	41	5	1	5
<i>Bet.problemer knyttet til minst én regningstype/låneforpliktelse (b_g_prob2)</i>	70	11	2	11
<i>Skyldig beløp ikke redusert (c_chall_2)⁴</i>	57	15	7	14
<i>Skyldig beløp redusert noe, men ikke i sin helhet (c_chall_3)⁵</i>	19	9	4	7
Inntekt før krisen				
<i>Median årlig husholdinntekt før skatt (Kr)</i>	500.000	700.000	900.000	700.000
Tap av inntektskilder pga. krisen				
<i>Minst én i husholdet er blitt permittert (corona1)</i>	37	19	11	16
<i>Minst én i husholdet er blitt oppsagt/arbeidsledig (corona2)</i>	28	14	4	9
Tap av inntekt (c17)				
<i>Redusert med mindre enn én tredjedel</i>	28	14	6	10
<i>Redusert med én tredjedel eller mer</i>	18	10	2	6

¹ Alle resultater p<.001 (chisq og t-tester/multinomisk regresjon: inntekt). ² Svært dårlig + ganske dårlig ³ Passer ganske godt + passer svært godt. ⁴ Ikke betalt noe på minst ett kort eller kun minimum på minst to kort. ⁵ Betalt mer enn minimum, men ikke hele det skyldige beløpet på 3 eller flere kort.

Tabell 2 Mestring for å få endene til å møtes. Hushold. Prosent. Vektet. Norge, mars/april 2020. N=1193.¹

	Har problemer	Er utsatt	Er trygg	Alle
<i>Prosent hushold</i>	8	30	62	100
Bruk av sparepenger for å få endene til å møtes siste 4 uker ² (c10_1)				
<i>Har ikke sparepenger</i>	44	19	2	11
<i>Har brukt sparepenger siste 4 uker for å få endene til å møtes</i>	43	23	4	13
<i>Har sparepenger, men har ikke brukt noen av dem</i>	14	58	94	76
Bruk av kreditt for å få endene til å møtes siste 4 uker ³ (b10)				
<i>Har brukt kredittkort/overtrukket kto/lånt penger til mat og andre utgifter</i>	60	12	1	9
Har tatt kontakt med kreditor ang. ny betalingsplan pga. presset økonomi				
<i>HAR KONTAKTET MINST ÉN KREDITOR (con1)</i>	33	8	1	6
<i>Resultat 1: Fått betalingsplan med minst én kreditor (con11)</i> ⁴	82	91	88	86
<i>Resultat 2: Venter på svar fra minst én kreditor (con12)</i> ⁴	36	8	0	21
<i>Resultat 3: Fått avslag fra minst én kreditor (con13)</i> ⁴	36	4	0	19
<i>Har kontaktet rådgiver i Nav eller Navs økonomirådtelefon</i> ⁵	14	6	1	3
Bankene vil sikkert hjelpe hvis jeg kommer i en vanskelig situasjon (tillit) ⁶				
<i>Uenig: banken vil ikke hjelpe</i>	38	21	12	17
<i>Verken/eller</i>	40	39	36	37
<i>Enig: banken vil hjelpe</i>	22	40	52	46

¹ Alle resultater p<.001 (chisq). ² N=1186. ³ N=1180. ⁴ N=58. N=1188. ⁵ Helt uenig + ganske uenig, verken/eller, ganske enig + helt enig. N=1184.

Tabell 3 Økonomisk bæreevne. Hushold. Prosent. Vektet. Norge, mars/april 2020. N=1193.¹

	Har problemer	Er utsatt	Er trygg	Alle
<i>Prosent hushold</i>	8	30	62	100
Hvor mye av en uventet regning kan dekkes uten å måtte låne (c3)²				
<i>Ingenting</i>	63	13	1	10
<i>Noe</i>	35	56	7	24
<i>Alt</i>	2	31	93	66
Husholdets inntektsutvikling siden begynnelsen av mars				
<i>INNTEKTEN HAR ØKT, VÆRT STABIL ELLER FALT MED MINDRE ENN ÉN TREDJEDEL (c17)</i>	82	90	98	94
<i>Kan klare oss 1 mnd. Eller mindre uten å måtte låne (c5a)³</i>	40	10	0	6
<i>Kan klare oss mellom 1 og 3 mnd. uten å måtte låne (c5a)³</i>	32	24	2	10
<i>Kan klare oss lenger enn 3 mnd. uten å måtte låne (c5a)³</i>	28	66	98	84
<i>INNTEKTEN HAR FALT MED ÉN TREDJEDEL ELLER MER (c17)</i>	18	10	2	6
<i>Kan klare oss 1 mnd. Eller mindre uten å måtte låne (5b)⁴</i>	47	2	0	13
<i>Kan klare oss mellom 1 og 3 mnd. uten å måtte låne (c5b)⁴</i>	31	25	0	15
<i>Kan klare oss lenger enn 3 mnd. uten å måtte låne (c5b)⁴</i>	23	73	100	72
Sparepenger⁵ (c10_new2)				
<i>Ingen sparepenger</i>	44	19	2	11
<i>Har sparepenger (én månedsinntekt eller mindre i februar)</i>	48	33	6	18
<i>Har sparepenger (mer enn én månedsinntekt i februar)</i>	8	48	92	71

¹ Alle resultater p<.001 (chisq). ² Def. uventet regning: utgift tilsvarende 1 mnd-inntekt. ³ N=1126. ⁴ N=58. ⁵ N=1101.

Tabell 4 Framtidsutsikter. Hushold. Prosent. Vektet. Norge, mars/april 2020. N=1193.¹

	Har problemer	Er utsatt	Er trygg	Alle
<i>Prosent hushold</i>	8	30	62	100
<i>Ikke trygg på husholdets økonomiske situasjon neste 3 mnd. (a3)²</i>	58	18	4	13
Evne til å betale regninger og gjeldsforpliktelser neste 3 mnd (b18_1)				
<i>Det vil bli et konstant problem</i>	32	4	0	4
<i>Vil bli vanskelig fra tid til annen</i>	59	40	7	7
<i>Uten vanskeligheter</i>	9	56	93	92
<i>Vanskeligere å betale regninger og gjeldsforpliktelser neste 3 mnd. (more_diff)</i>	9	24	7	12
<i>Kan potensielt få økonomiske problemer de neste 3 mnd. (future x current)</i>	—	22	3	14

¹ Alle resultater p<.001 (chisq). ² Svært utrygg + ganske utrygg.

Tabell 5 Demografi. Hushold. Prosent. Vektet. Norge mars/april 2020. N=1193.¹

	Har problemer	Er utsatt	Er trygg	Alle
<i>Prosent hushold</i>	8	30	62	100
Region				
<i>Oslo (r_oslo)</i>	24	21	26	25
<i>Østlandet utenom Oslo (r_east)</i>	31	28	24	26
<i>Sørlandet/Vestlandet (r_southwest)</i>	25	29	33	31
<i>Midt-/Nord-Norge (r_midnorth)</i>	20	21	17	19
Familietyper				
<i>Enslig (fam_typ6)</i>	42	23	21	23
<i>Enslig forsørger (fam_typ4)</i>	12	8	4	6
<i>Par (fam_typ5)</i>	20	30	46	39
<i>Par m/barn (fam_typ3)</i>	20	32	25	26
<i>Median alder</i>	44	50	58	—
Arbeidsmarked-tilknytning (før krisen)				
<i>Jobber heltid (wrk_full)</i>	32	49	53	50
<i>Jobber deltid (wrk_part)</i>	17	10	8	9
<i>Selvstendig næringsdrivende (wrk_self)</i>	2	3	2	2
<i>Pensjonist (wrk_ret)</i>	7	13	25	20
<i>Arbeidsløs (wrk_unempl)</i>	7	3	1	2
<i>Andre trygder (wrk_soc)</i>	20	10	5	8
<i>Andre familietyper</i>	15	12	5	1
<i>Arbeidsinntekter fra delingsøkonomien (insecure_sum)</i>	19	6	2	5
<i>Hovedinntekten/all inntekt fra delingsøkonomien</i>	8	2	1	3

¹ Alle resultater p<.001 (chisq og t-tester/multinomisk regresjon: alder), unntatt: par m/barn (p<.05), arbeidsløse (p<.05), jobber heltid (p<.05), jobber deltid (p<.05), selvstendig næringsdrivende (NS), region (NS).

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruk
- Digital hverdag
- Mat og klær
- Markedsbasert velferd